

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

Juryrapport

Beste Boek Achterhoek en Liemers 2024

De jury bestaat uit Gerwin Nijkamp (voorzitter en vertegenwoordiger mediawereld), Resy Oonk (vertegenwoordiger boekenwereld) en Frans van Gorkum (secretaris en vertegenwoordiger schrijverswereld).

De systematiek van de jury is bekend. Deze maakte een snelle, eerste beoordeling en een onderlinge vergelijking mogelijk.

De jury beseft, dat de diversiteit van de titels hoog is, waardoor een volledige vergelijkbaarheid niet mogelijk is. Daarom heeft de jury het regionale karakter van het boek als uitgangspunt genomen.

Daarnaast hechtte zij de meeste waarde aan de criteria oorspronkelijkheid, originaliteit en meerwaarde. Hierbij overwoog zij het volgende.

Heeft de auteur een geslaagde observatie afgegeven van onze streek, de mensen, die daar wonen, hun gewoonten, de zaken die zich afspelen?

Geeft de auteur een mooie, verfrissende, onthullende, herkenbare, waardevolle en unieke karakteristiek of is het een goede herhaling, is het meer van hetzelfde, is het een variatie op een bekend thema?

Voegt het werk iets toe aan de 'collectie Achterhoek en Liemers'?

Maakt de auteur het de lezer naar de zin door op een goede en goed gedoseerde manier de omstandigheden te beschrijven? Daaronder rekent de jury ook bronnenstudie inclusief de verwerking hiervan, een analyse en een conclusie.

De 64 beoordeelde titels in **2024** zijn onder te verdelen in de volgende categorieën:

1. Literatuur (roman, thriller) 20%
2. Jeugdliteratuur 5%
3. Dialectliteratuur 16%
4. Eerste en Tweede Wereldoorlog 2%
5. Lokale historie, muziek, landschap en erfgoed 42%
6. Documentaires en biografieën 10%
7. Genealogieën 4%
8. Archeologie 1%

De 64 beoordeelde titels in **2023** waren onder te verdelen in de volgende categorieën:

1. Literatuur (roman, thriller) 25%
2. Jeugdliteratuur 0%
3. Dialectliteratuur 5%
4. Eerste en Tweede Wereldoorlog 8%
5. Lokale historie, muziek, landschap en erfgoed 45%
6. Documentaires en biografieën 8%
7. Genealogieën 6%
8. Archeologie 3%

Waeke van het Achterhookse en Liemerse boek

De 88 beoordeelde titels in **2022** waren onder te verdelen in de volgende categorieën:

1. Literatuur (roman, thriller) 10%
2. Jeugdliteratuur 6%
3. Dialectliteratuur 10%
4. Eerste en Tweede Wereldoorlog 8%
5. Lokale historie en erfgoed 43%
6. Documentaires en biografieën 20%
7. Genealogieën 3%

De categorie geschiedenis is ten opzichte van 2023 opnieuw de grootste vertegenwoordiger. Bij proza is de streektaal ditmaal redelijk vertegenwoordigd. Gelukkig worden ook in dit jaar in diverse Nederlandstalige werken het Nedersaksisch en het Kleverlands als streektaal vanzelfsprekend en met respect gebruikt.

Vorig jaar moest de jury helaas vaststellen, dat de (nieuwe) werken geschreven in het Nedersaksisch of het Kleverlands in de door haar beoordeelde jaren 2020, 2021, 2022 en 2023 niet het kwaliteitsniveau haalden om binnen de top 5 te geraken. De jury stelt met grote tevredenheid vast, dat dit jaar het niveau van het geschrevene in de streektaal aanmerkelijk is gestegen.

De jury constateerde in 2023 teleurgesteld, dat geen kinderboek kon worden beoordeeld. Thans stelt de jury met grote tevredenheid vast, dat zij vier werken heeft beoordeeld, die vallen onder deze categorie. Hierbij merkt zij op, dat alle werken aanwinsten zijn voor het aanbod jeugdliteratuur.

De jury constateert, dat de literaire familiegeschiedenissen het uitstekend blijven doen in haar werkgebied. Zowel in 2020, 2021, 2022 als in 2024 ging het om literaire klassieke familiegeschiedenissen uit de Achterhoek en Liemers. Ook nu -de jury kan er met de door haar te hanteren criteria gewoonweg niet omheen- scoort het genre klassieke familiegeschiedenis zeer hoog. De literatoren hebben opnieuw in volle glorie de aard en positie van de mensen in deze streek geportretteerd.

Ten slotte stelt de jury vast, dat het merendeel van de ter lezing aangeboden boeken zeer lezenswaardig zijn, uitstekend zijn vormgegeven maar ook voortreffelijk zijn gedrukt.

Met inachtneming van de hiervoor geformuleerde overwegingen nomineert de jury voor het BBAL 2024:

Waeke van het Achterhookse en Liemerse boek

Een aanval op Grol met educatief magazine

Auteurs: Joey Potargent, Kristof Berte, Shirow di Rosso, Godfried Nijs

Uitgeverij: Syndikaat, Epse, 2024

Aard: Stripboek

Genre: Geschiedenis voor young adults

Taal: Nederlands

De geruchtmakende belegeringen van Groenlo tijdens de Tachtigjarige Oorlog blijven historici en schrijvers fascineren. En hoe! Ditmaal is een van de aanvallen op Grol (1627) vastgelegd met een stripboek. Dat is niet de makkelijkste manier om een passage in de geschiedenis van Nederland te vertellen, waarbij aan alle eisen van historisch onderzoek moet worden voldaan. Bovendien stelt een stripboek nog andere eisen. Een goede strip bevat ook bijzonder artwork én een geweldig verhaal. Er moet sprake zijn van een origineel storyboard met een begin, een midden en een einde dat de lezer aan het lachen of huilen maakt. Inmiddels is iedereen ervan overtuigd dat een goede strip literatuur is.

‘Een aanval op Grol’ beantwoordt op alle fronten aan de eisen die aan een goed stripboek worden gesteld. Overal is rekening mee gehouden. Aan alles is gedacht. Aan de historische feiten, aan de kleding uit die tijd, aan het beeld van de stad Groenlo en haar omgeving uit die tijd, aan de veelzijdige vakmanschappen die voor een verdedigend of optrekkend leger in die tijd nodig waren. Maar bovenal is gewerkt met een geloofwaardig verhaal, een storylijn van vlees en bloed, waarin geluk en verdriet, vriendschap, haat en liefde, hebzucht en onbaatzuchtigheid zonder opsmuk of overdrijving is weergegeven. Daardoor is het een bijzonder en waarachtig verhaal geworden.

Aan het onderwijzende element is extra aandacht besteed door een katern, het ‘educatief magazine’ toe te voegen. Daarin worden alle belangrijke facetten uit het stripverhaal op een heldere wijze uitgelegd. Het stripboek maakt nieuwsgierig. Met het ook mooi vorm gegeven magazine worden antwoorden gegeven op alle mogelijke vragen.

Er is nog een ander belangrijk aspect aan dit werk, dat waardering verdient. In 2018 is een groot internationaal onderzoek gedaan naar de leesvaardigheid van jongeren. Het onderzoek wees uit, dat jongeren steeds minder plezier beleven aan lezen en dat de leesvaardigheid achteruit gaat. Van de vijfduizend 15-jarigen die meededen aan het onderzoek, vond de helft lezen tijdverspilling en las 60 procent alleen als het echt moest. Ook bleek 1 op de 4 Nederlandse jongeren niet op het niveau te lezen dat nodig is om goed te kunnen meedraaien in de maatschappij. Inmiddels worden allerlei manieren bedacht om de leesvaardigheid onder jongeren naar een hoger niveau te tillen c.q. om het leesplezier te verhogen. Zo heeft men uitgevonden, dat jongeren best wel een boek willen lezen, maar dit boek moet niet meer dan 100 pagina’s tellen.

In dit verband wijst de jury met veel plezier naar de geslaagde jeugdnovelle De Excursie van de Doetinchemse thrillerauteur Marieke Damen. Dit spannende boek voor young adults verscheen in april 2024 en beantwoordt precies aan de voorwaarden om jongeren meer aan het lezen te krijgen.

Het is de verdienste van het stripboek ‘Een aanval op Grol’ dat het prachtig aansluit bij het streven goed en plezierig leesvoer voor jongeren op de markt te brengen. Alleen daarom al heeft dit werk meerwaarde ten opzichte van diverse uitgaven die in 2024 over de Liemers en de Achterhoek op de markt werden gebracht.

Waeke van het Achterhookse en Liemerse boek

Een bassist vertelt

Over een muzikant/kunstenaar en het alledaags leven in Zutphen na 1945

Auteur: Hans Hoog Stoevenbelt

Uitgeverij: Uitgeverij Hermans, 2024

Aard: Kort prozawerk (ZKV)

Genre: Autobiografische verhalen

Taal: Nederlands

In het jaar dat Hans Hoog Stoevenbelt zich ook als schrijver manifesteerde, overleed hij plotseling. Zo tragisch! Zutphens grootste popicoon overleed in Servië. De bassist en kunstenaar werd 72 jaar. 'Stoef' was een gezichtsbepalend mens in de Zutphense muzieksce­ne. Hij speelde in talloze bands, waaronder het regionaal bekende Moonyard en cultband Jo Junk & Hotdogs.

Hij liet als kunstschilder vele kleurrijke schilderstukken na, zijn muziek klinkt nog bij menige liefhebber in de oren. Bij zijn ontdekking als schrijver, blijft het jammer genoeg bij één boek. Maar wat voor een boek: een prachtig tijdsdocument van een na-oorlogs kind in een levendige stad aan de IJssel waar de nieuwerwetse tijd van peace, love and happiness heftig aan de deur klopte.

Als schilder keek Hans Hoog Stoevenbelt zijn ogen uit. Resultaat talloze landschappen van veelkleurige mensen en dieren, van gewone en bijzondere stervelingen. Hij haalde hoogstpersoonlijk de regenboog naar beneden om zijn Zutphen, zijn moeder- en vaderstad te schilderen in al haar volheid.

Als boek is het enerzijds een soort catalogus van het prachtige werk, dat Hoog Stoevenbelt als kunstschilder heeft nagelaten, maar anderzijds is het de geschreven versie van zijn geschilderde verbeeldingen. In 'een bassist vertelt' vervangt de auteur als het ware zijn schilderwerk door het geschreven woord. Het zijn stuk voor stuk short stories die boeien en beklijven. Het begint al in het Voorwoord en het zet zich voort in meer dan honderd verhalen. Het zijn veelkleurige miniaturen van zijn leven als jongetje, puber, muzikant en kunstenaar. Ze komen tot leven tegen steeds de achtergrond van de straten en gebouwen van Zutphen.

Het verhaal James Ensor is een juweeltje en staat model voor alle andere verhalen. Voorbij komen zijn familie, zijn vrienden, zijn ervaringen. Hij beschrijft ze eerlijk, nauwgezet in een rechttoe rechtaan-taal. James Ensor is ook een soort sleutelverhaal. Hoog Stoevenbelt schrijft: Wanneer wij weer buiten staan, weet ik het zeker: vanaf nu is mijn leven niet meer hetzelfde. Geïnspireerd door de fantastische droombeelden van James Ensor besluit ik om mijn kunst vanaf nu te wijden aan parodie, satire, kleur, afwisselende olieverflagen en gecombineerde rariteitenkabinetten."

Het boek is tegelijkertijd een gids voor mensen die houden van Zutphen of die deze IJsselstad willen leren kennen en waarderen. De beschrijvingen van de straten, de stegen en de gebouwen zijn zo uitnodigend, dat je wilt verdwalen in dit eigenzinnige stadje met zijn eigenzinnige mensen, een rariteitenkabinet!

Zutphen heeft een rijke historie, waarover al vele dikke boeken zijn volgeschreven. Al is de titel van het boek enigszins misleidend, Hans Hoog Stoevenbelt heeft met dit prachtige leeswerk de Zutphense kleur van de twintigste eeuw definitief vastgelegd.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

Vertel,

Verhalen over verlies, hoop en liefde

Auteur: Petra van Eldik-Neleman

Uitgeverij: Het Boekenschap, 2024

Aard: Uitvaartliteratuur

Genre: Columns en poëzie

Taal: Nederlands

Sinds het merendeel van de Nederlandse mensheid de dominees en de pastores met hun eeuwenlang ijver van preken bij geboorte, huwelijk en dood uit heilige boeken, niet meer nodig heeft, ontstaan nieuwe rites en een nieuw soort predikers. De predikers 2.0 zijn voorgangers waarbij vanuit de mens zelf het gebeuren rond de geboorte, het huwelijk en de dood tegemoet wordt getreden.

Naast bijvoorbeeld Babyshower-bijeenkomsten met hoopvol gestemde voorlezers en vrolijke niet-ambtelijke Babs'en in trouwzalen, staan in stemmige afscheidsruimten bezielde uitvaarsprekers. Een van hen is Petra van Eldik-Neleman. Haar boek Vertel, is een bundeling van columns met gedichten waarvoor de schrijfster de inspiratie vond bij het begeleiden en bijstaan van de families op de laatste plek van samenkomst met de overledene.

Een bundel vol tranentrekkers? Absoluut niet. Op de boekomslog staan weliswaar de woorden ontroerend, scherp, troostvol met een glimlach, maar wie het boek ter hand neemt en leest, zal snel zoeken naar woorden als oprecht, eerlijk, zuiver en vooral teer. Het schrijven over de dood is een heikel onderwerp, vooral als het om verdriet gaat. Het wordt al snel te veel of te zwaar. Niets van dat bij Petra van Eldik. In al haar verhalen pakt ze de dood met een fijngevoelige pen op.

Elke pagina van Vertel bevat een medaillon van woorden, waarbij al het overbodige is weggelaten en alleen het pure van de gedachte, de overdenking, de herinnering is overgebleven. Het merendeel bestaat uit columns of korte overpeinzingen, afgewisseld met gedichten die ook één pagina beslaan. Kwalitatief staan beide schrijfsels op hetzelfde niveau, veroorzaken ze dezelfde effecten: de lezer wordt even tot stilstand gebracht en gedwongen tot nadenken.

Het werkgebied van de schrijfster is de Achterhoek. Al haar bevindingen komen voort uit de trieste gebeurtenissen rond de dood van iemand uit deze regio. Dat maakt dit boek naast zijn letterkundige waarde extra bijzonder. Uit de verhalen en gedichten kan men -voor wie scherp leest- het karakter en de levensstijl van de Achterhoeker ontwaren: de stille wat ingetogen mens die met heel weinig woorden toch precies alles zegt en doet. Die karaktertrek draagt Petra van Eldik ook mee in haar schrijvende hand.

Wie opgegroeid is met kroontjespen en galnoteninkt, lijkt met geen mogelijkheid poëzie te kunnen maken van de hedendaagse communicatievormen. Petra van Eldik lukt dat wel op een bijzondere manier. In 'Blauw' beschrijft zij het afscheid van haar liefste schoolvriendinnetje. Ze eindigt met een beklemmend mooie alinea: "Ik wachtte met ingehouden adem op dat ene bericht waarvan ik wist dat het zou komen. Dat ik zou weten hoeveel dagen zij er nog was sinds het leesvinkje op WhatsApp niet meer blauw werd." Vertel, staat bol van deze verrassende en juist gedoseerde volzinnen.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

Theo Nijland

De man met de lange ladder

Auteur: Sabine Nijland

Uitgeverij: Achterhoek Uitgevers boeken, 2024

Aard: familiegeschiedenis

Genre: biografie

Taal: Nederlands, Nedersaksisch

‘Theo Nijland. De man met de lange ladder’ vertelt de geschiedenis van het gezin Nijland in Megchelen vóór, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Verteller is Sabine Nijland, de kleindochter van Theo Nijland die in de laatste dagen van de oorlog omkomt.

De laatste zin van het boek is “Ik verlang zo naar jou”. Het verlangen is eigenlijk de rode draad die door het boek loopt. Het is een stevige draad die de auteur geweven heeft tussen alle gebeurtenissen door. Heel beeldend en overtuigend maakt ze het verlangen naar liefde en geborgen binnen het gezin duidelijk, zeker als de dood onverwacht om te hoek komt kijken. Ze kiest haar entourage zorgvuldig. Met groot gevoel voor samenhang en met kennis van zaken als het om menselijk leed gaat, werkt ze het verhaal van het gezin Nijland integer en soms heel fijnzinnig uit. Ook in dit gezin gaat het om hard werken en stil doorgaan. Niks geen gezeur of gepraat. De beschrijving van de broers Ben en Gert komt soms ietwat onwettelijk over, minder jongensachtig, te volwassen. Ook de aanloop na de fatale dag is rijkelijk lang ten opzichte van de gebeurtenissen die daarna worden beschreven. Maar dat zijn ook de enige niet zo heel belangrijke opmerkingen over dit knap geschreven verhaal.

Sabine Nijland neemt geen genoegen met het vertellen van het verhaal van haar vader en haar grootouders sec. Ze plaatst het heel verduidelijkend binnen de context van de maatschappij van Ulft en Mechelen en dat weer binnen het grote geheel van Nederland/ Duitsland. Daarmee wordt haar verhaal meer dan alleen een familieoverlevering. Het is een onvervalste zedenschets geworden in navolging van eerdere recente literaire werken over de streek, waar Theo Nijland met zijn lange ladder als timmerman werkte. Toch bijzonder dat in een paar jaar tijds zulke prachtige werken verschijnen over deze streek, die alle grootsheid voor literaire verhalen in zich heeft maar tot voor kort nooit echt ontdekt werd.

Sportel voor sportel timmerde Theo Nijland aan zijn belangrijkste gereedschap. Hij nam de ladder mee op de fiets op de schouder en wist ‘m zorgvuldig in evenwicht te houden. Eigenlijk vertelt deze bijzin van de titel precies waar Nijland voor stond: beetje voor beetje werken aan een beter bestaan en zorgen dat alles in evenwicht blijft. De Tweede Wereldoorlog verstoort dat.

Voor liefhebbers van de streektaal: dit is een tweetalig boek waarin de verbeeldingskracht van de Nedersaksische taal ten volle is uitgenut. Sabine Nijland zet de Nedersaksische taal niet alleen juist in, ze gebruikt het als een prachtig literair instrument om de lezer van haar zedenschets aan te spreken en mee te voeren, te verleiden naar het omslaan van een nieuwe bladzijde.

Het hoofdstuk ‘De laatste bladzijde’ bevat een van de mooiste taferelen in de kleurige schets van de schrijver. Lieske kan met hulp stukken grond meer rendabel maken. Het levert wat extra centen op. Die gaan in een blikje. Zo krijgt Theo op 25 maart 1961 een mooie steen op het graf. En als het huis verbouwd wordt, vindt jongste zoon Theo de werkagenda’s van zijn vader. De laatste is 1945 en stopt bij 16 maart: Noodaltaar. Enkele lege bladzijden verder schrijft moeder Lieske: “Ik verlang zo naar jou”. Een geweldige typering.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

Leven met een ongenode gast

Auteur: Willemien Weerman

Uitgeverij: Boekengilde, 2024

Aard: Biografie

Genre: Bundel columns

Taal: Nederlands

In het voorwoord karakteriseert de auteur op een bijzondere manier de inhoud van haar boek, een bundeling columns over haar leven met kanker. “Je kunt het avontuur opzoeken. Het kan ook andersom. Dat het avontuur jou opzoekt.”

In al haar columns ziet ze in haar kleine omgeving de avonturen van haar ziekte, de meelevende mensen, de mensen met meer begrip voor zichzelf, haar hond Krummel, de wolken in de lucht, het gezang van vogels, de veren van vogels, de moed van vogels, de vogels zelf en in het bijzonder de zwaluw. Ze beschrijft die avonturen eerlijk, openhartig, humoristisch, maar ook vaardig, spannend, luchtig, boeiend. Ze durft zichzelf te kijk te zetten, als ze scherp reageert op onbeholpen mensen die het goed bedoelen. Ze leert van de wijsheid van mensen. Ze omarmt de momenten waarin ze onverwacht een stukje geluk vindt. Het gaat om verdrietige en gelukkige momenten die elkaar afwisselen. Soms vergeet je dat het over kanker gaat.

De auteur trekt haar lezer mee in haar waarnemingen. Ze beschrijft haar omgeving minutieus en het einde van elke bladzijde voelt als een ontknoping die je dwingt snel de pagina om te slaan voor het volgende avontuur dat haar overkomt. Dat maakt ‘Leven met een ongenode gast’ meer dan alleen een verhandeling over het leven van een zieke vrouw. Het maakt, dat haar columns literaire waarde hebben.

Natuurlijk gaat het om de ziekte van Kahler, die haar al 10 jaar als een stalker in de greep heeft. Ze beschrijft op aangrijpende wijze wat kanker bij mensen teweeg brengt. Nergens vraagt ze om medelijden. Eigenlijk is het ook een soort leerboek voor mensen die zelf kanker hebben of die in hun omgeving te maken krijgen met kanker. De auteur biedt mogelijkheden om met de ziekte om te gaan, biedt perspectieven. Wat dat betreft is haar eerste column in het boek direct een voltreffer. Ze hoort niet vaak meer dat iemand aan het ‘kankeren’ is en dat het verdwijnen van deze uitdrukking ook op het conto mag worden geschreven van buschauffeur Karel. De formule 2 plus 1 is ook zo’n waarachtige.

Willemien Weerman beschrijft als journalist en als auteur heel precies een stukje Achterhoek, een stukje dorpsleven, een stukje naoberschap in de eenentwintigste eeuw. Als een vogelaar, een bioloog en als een historica geeft ze de lezer -onopvallend weliswaar- les in goed kijken en luisteren naar de omgeving. Haar boek leest in één ademteug uit, maar deze zuurstof blijft lang nawerken in de hersenpan.

Waeke van het Achterhookse en Liemerse boek

De jury draagt voor als winnaar van het BBAL 2024:

Een bassist vertelt

Auteur: Hans Hoog Stoevenbelt (†)